

Lezárult a kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*) áttelepítési programja

Boldogh Sándor, Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság

A denevérvédelmi intézkedések keretében, 2012-től a pályázat részét képezte a fokozottan védett kereknyergű patkósdenevérek gerecei maradvány-populációjának megerősítését szolgáló áttelepítési program is.

A denevérek a nehezen áttelepíthető fajok közé tartoznak, a korábbi próbálkozások túlnyomó többsége teljes kudarccal, illetve szerény eredménnyel zárult. Adataink alapján ez a program azonban sikeres, így példaként szolgálhat más, hasonló jellegű áttelepítési kísérletekhez is. Pályázati összefoglalónkban rövid áttekintést adunk az alkalmazott módszerekről, valamint eredményeinkről és tapasztalatainkról.

Sokakban felmerülhet a kérdés, hogy miért is van szükség denevérek áttelepítésére? Az emberiség által előidézett bioszféra-krízis számos faj elterjedési területét jelentősen leszűkítette, felaprózta, mellyel párhuzamosan az állományok mérete is sok esetben a kritikus, önfenntartásra képes méret alá csökkent. A negatív hatások miatt számos faj, illetve területi állomány komoly veszélybe került, ezért ezek megmentése érdekében egyre gyakrabban próbálkoznak áttelepítési/visszatelepítési programokkal. A denevérek között is számos veszélyeztetett fajt találunk, speciális adottságaik és igényeik miatt (pl. erős helyhűség, mobilitás, különleges élőhelyi igények stb.) azonban úgy tűnt a korábbi tapasztalatok szerint, hogy kifejezetten nehéz áttelepíteni ezeket az állatokat.

A kereknyergű patkósdenevér hazánk egyik legveszélyeztetettebb emlősfaja, mely elterjedési területének északi határát Észak-Magyarország és Dél-Szlovákia területén éri el. Az elmúlt évtizedekben állományai jelentősen megfogyatkoztak, mára elterjedési területének számos részén a faj a kipusztulás szélére került. A régebben ismert szállásainak túlnyomó többségéről hazánkban is eltűnt, a megmaradt állományok pedig rendkívül sérülékennyé váltak. Szaporodó, nagyobb kolóniák hazánkban csak az Északi-középhegység területén maradtak fenn, a Dunántúlon egyetlen, érdemi kolonizációs lehetőségek nélküli maradványkolóniát ismerünk. Ez az állomány az előfordulási adatok tanúsága szerint igen jelentős mértékben izolált. Terepi vizsgálataink eredményei alapján már a 2005 körül úgy gondoltuk, hogy minimális esélye van annak, hogy ez az intenzíven csökkenő létszámú lokális populáció természetes úton utánpótlást kapjon, így értékelésünk szerint az állomány egy mesterséges beavatkozás nélkül nagyon rövid időn belül a kihalás sorsára jutott volna. Mivel Észak-Magyarország területén ismert volt egy olyan nagy létszámú kolónia, melyből áttelepíthetőnek tartottunk példányok a Gerecsébe, ezért 2008-ban elindítottuk egy állomány-megerősítési programot. 2012-ben ezt a munkát beintegráltuk az induló Svájci Együttműködési Program keretében végrehajtott pályázatunk denevérvédelmi programrészei közé. Az áttelepítésre hatósági engedélyeztetés után kerülhetett csak sor 2008-ban. A programot az Aggteleki és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság koordinálásával valósítottuk meg. Az áttelepítéseket, valamint a kapcsolódó felméréseket és ellenőrzéseket Paulovics Péter, Juhász Márton, dr. Hegyi Zoltán és Boldogh Sándor koordinálták.

Az áttelepítések minden egyes lépését egy 2008-ban részletesen kidolgozott protokoll szerint végeztük, melyet csak kis mértékben kellett módosítanunk az alkalmazás során. A

módszer lényege, hogy a denevérek átszállítását az év azon időszakában végezzük, amikor a denevérek már a teletésre készülnek, és legalább a megerősítendő állomány a telető helyére vonult. Az áttelepítendő állatokat Rudabányán, egy felhagyott vasércbánya tárórendszerében élő kolóniából fogtuk be éjszaka. Minden egyes egyedat alaposan megvizsgáltunk (ivar, kor, parazitáltság, sérülés) és lemértünk (testtömeg, alkar hossza), majd a legjobb kondícióban lévő példányokat hajnalban a Gerecsébe szállítottunk. Az állatok szállítása és elengedése szigorú szabályok és óvintézkedések szerint történt annak érdekében, hogy az állatok ne sérüljenek, illetve az elengedés során ne széledjenek szét. Az áttelepített állatokat egy év kivételével megjelöltük, minden egyes évben más-más színű gyűrűt használva.

A program során folyamatosan monitoroztuk a forrás- és a befogadó állományt annak érdekében, hogy a lehető legrövidebb időn belül legyenek adataink az áttelepítések hatékonyságáról, az átszállított állatok beintegrálódási folyamatáról. Szintén rendszeresen vizsgáltuk a forráspopuláció alakulását mind a nyári, mind a teletőhelyen. Ez utóbbival a kivont állatok okozta esetleges állományváltozás, illetve az esetleg visszatérő állatok kimutatását céloztuk.

A programban 7 év alatt összesen 177 denevért telepítettünk át, a Svájci Hozzájárulási Programmal érintett szakaszban 144 denevért (81,3%). Megfigyeléseink szerint minden évben az állatok nagyobb része az áttelepítési helyszínen maradt. A természetes mortalitás eredményeként nyilvánvalóan csökken a korábban áttelepített állatok száma, illetve a kölykezés miatt a jelöltek aránya, azonban még mindig jelentős számban látunk akár az első években áttelepített példányokat is. 2008-ban mindössze 4 példányt helyeztünk át, legalább egy nőstény azonban még a mai napig megfigyelhető az állatok között. 2016-ban egyértelmű bizonyítékokat tudtunk gyűjteni a maradványpopuláció szaporodásáról, ezen belül több áttelepített példány kölykezéséről. Egy június legvégén készült csoportképen legalább 16 anyján kapaszkodó kölyköt számoltunk meg, és az anyák között nagy számban voltak Rudabányáról származó állatok is.

Az eredmények alapján az áttelepítési program egyértelműen sikeres volt. A nemzetközi szakirodalom és tapasztalatok áttekintése alapján jelenleg ez a legsikeresebb denevéreket érintő áttelepítési program a világon.

1. ábra: Áttelepítésre szánt példányok kiválogatása

2. ábra: Befogásra készülve.

3. ábra: A szállítás módszere

4. ábra: Az elengedés pillanata

5. ábra: Útban a pisznicei Határ-barlanghoz

6. ábra: Az azonnali szétszóródás megakadályozása

7. ábra: Különböző években áttelepített állatok (2016)

8. ábra: Az áttelepítési siker első jelei (2009)